

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ

СУЧАСНИЙ СТАН КРАЄЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Аналітична довідка

Київ – 2022

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ

СУЧАСНИЙ СТАН КРАЄЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Аналітична довідка

УДК 027.625(477):001

С 91

Відповідальна за випуск А. І. Гордієнко
Укладач В.В. Даниленко
Редактор О.А. Кадькаленко

Сучасний стан краєзнавчої діяльності бібліотек України для дітей :
аналіт. довідка / Нац. б-ка України для дітей / уклад. В. В. Даниленко ; ред.
О. А. Кадькаленко. — Київ : НБУ для дітей, 2022. — 16 с.

В аналітичній довідці надано узагальнену інформацію про наукове дослідження «Сучасний стан краєзнавчої діяльності спеціалізованих бібліотек для дітей», що проводилося з метою виявлення, зібрання і надання матеріалів, пов'язаних за змістом і з певною місцевістю, яка для її населення є рідним краєм; розкриття нових форм і методів популяризації краєзнавчої літератури, а також залучення дітей до активного пізнання рідної землі.

© Національна бібліотека України для дітей

Краєзнавство в бібліотеках для дітей завжди було і сьогодні залишається провідною і важливою сферою їхньої діяльності, значущою складовою національно-патріотичного виховання. Нинішня актуалізація краєзнавчої роботи бібліотек України для дітей зумовлюється як процесами утвердження нації, так і інформаційною безпекою українського суспільства. Краєзнавство є одним із джерел виховання гідного народу держави, сприяє формуванню громадянської ідентичності, всебічному вивченню історії, культури та природи рідного краю, вчить українців не тільки любити свої рідні місця, а й знати правдиву історію про них.

Зважаючи на це, Національна бібліотека України для дітей (далі – НБУ для дітей) провела у 2022 році Всеукраїнське дослідження «Сучасний стан краєзнавчої діяльності бібліотек України для дітей». Метою його було дослідити, як із трансформаційними змінами в суспільстві змінюється краєзнавча робота бібліотек для дітей, та як це впливає на розвиток користувачів та громади. Співорганізаторами дослідження виступили обласні бібліотеки для дітей: Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської областей.

Базами дослідження стали 189 бібліотек України для дітей: 18 обласних, 7 районних, 115 міських, 31 селищна, 18 сільських.

Основним методом дослідження було онлайн-анкетування бібліотекарів-експертів та користувачів. Анкети заповнило 1577 респондентів. Відповіді на запитання «Анкети користувача» надали 1388 респондентів: дівчаток – 827, хлопчиків – 561. Вік респондентів: 6-10 років – 205 осіб; 11-14 років – 776; 15 і більше років – 202.; не вказали вік – 205 респондентів. «Опитувальну форму бібліотекаря-експерта» заповнили 189 респондентів. Дослідження дозволило відстежити сучасний стан забезпечення бібліотек краєзнавчими документами, актуалізацію краєзнавчої літератури, вивчити наявність краєзнавчого довідково-бібліографічного апарату, рівень популяризації і використання краєзнавчих документів серед користувачів-дітей, роль бібліотеки для дітей у розвитку туристичної галузі краю.

Дослідження показало, що, здійснюючи краєзнавчу роботу, дитячі бібліотеки налагоджували партнерські стосунки з різними установами та організаціями: органами місцевої влади, навчальними закладами, музеями, громадськими та творчими об'єднаннями, обласними осередками Національної спілки краєзнавців України, філіями Національної спілки письменників України, будинками дитячої та юнацької творчості, центрами туристичної інформації, обласними центрами туризму і краєзнавства учнівської молоді.

Головними напрямками краєзнавчої роботи були, по-перше, формування, зберігання та використання фонду краєзнавчих документів; по-друге, формування, ведення та використання краєзнавчого довідково-бібліографічного

апарату; по-третє, створення системи краєзнавчих бібліографічних посібників, електронних ресурсів, популяризація краєзнавчих ресурсів і задоволення запитів користувачів. Краєзнавчу роботу в дитячих бібліотеках здійснювали спеціальні структурні підрозділи (сектори) або фахівці, які відповідають за цю ділянку роботи, за участю і в координації з усіма підрозділами.

Основою краєзнавчої роботи бібліотек для дітей є фонди, які включають в себе книги, статті, інші краєзнавчі документи, що висвітлюють історичні і культурні особливості регіону, економічний стан краю, екологічні проблеми, а також твори місцевих письменників, публікації про відомих людей краю. В сучасних умовах поповнення краєзнавчих фондів бібліотек для дітей здійснюється і за допомогою матеріалів з місцевих ЗМІ у вигляді ксеро- і фотокопій, передруків матеріалів, виписок і вирізок із публікацій, а також відомостей, записаних від старожилів. Це інформація про історичні об'єкти, пам'ятки архітектури та видатних земляків.

За даними результатів дослідження фонд краєзнавчої літератури в бібліотеках – базах дослідження на 01.01.2022 року нараховує 914, 69 тис. примірників у середньому 6,3 % від загального фонду дитячих бібліотек (див. таблицю № 1).

Таблиця № 1

Кількість примірників і відсоток краєзнавчого фонду по областях в бібліотеках для дітей

№ п/п	Область	Кількість примірників у дитячих бібліотеках області (тис. примірників)	Відсоток фонду краєзнавчих документів
	Вінницька	62,42	9,2 %
	Волинська	50,94	9,2 %
	Дніпропетровська	133,45	8,2 %
	Житомирська	24,00	3,03%
	Івано-Франківська	34,44	4,0 %
	Закарпатська	37,66	7,8%
	Київська	69,41	7,4 %
	Кіровоградська	25,19	3,8 %
	Львівська	47,57	3,9 %
	Миколаївська	40,95	5,0 %
	Одеська	66,25	4,5 %

	Полтавська	32,58	3,6 %
	Рівненська	104,28	15,0%
	Сумська	19,00	3,6 %
	Хмельницька	52,51	7,0 %
	Черкаська	34,41	4,8 %
	Чернівецька	31,41	7,6 %
	Чернігівська	48,22	6,4 %
	У середньому:	914,69	6,3 %

Найбільше краєзнавчої літератури в бібліотеках Дніпропетровської області – 133,4 тис. прим., Рівненської – 104,28 тис. прим., Одеської – 66,25 тис. прим., а найменше – у дитячих бібліотеках Сумської області – 19 тис. прим., Житомирської – 24,00 тис. прим., Кіровоградської – 25,19 тис. прим.

У фонди базових бібліотек у 2020 році надійшло 4113 примірників краєзнавчої літератури, а у 2021 році – 6300 примірників. У 2021 році бібліотеки отримали на 2187 прим. більше, ніж у 2020 році. За останні два роки бібліотеки – бази дослідження отримали 10413 примірників документів з краєзнавства (див. таблицю № 2).

Таблиця № 2

Кількість краєзнавчих документів, що надійшли у фонди бібліотек для дітей

№ п/п	Область	2020 рік	2021 рік	За два роки
	Вінницька	483	509	992
	Волинська	203	261	464
	Дніпропетровська	46	28	74
	Житомирська	144	140	284
	Закарпатська	141	317	458
	Івано-Франківська	356	152	508
	Київська	210	302	512
	Кіровоградська	44	29	73
	Львівська	79	57	136
	Миколаївська	357	1838	2195

	Одеська	712	932	1644
	Полтавська	63	50	113
	Рівненська	115	75	190
	Сумська	168	785	953
	Хмельницька	387	281	668
	Черкаська	188	195	383
	Чернівецька	223	148	371
	Чернігівська	194	201	395
	Усього:	4113	6300	10413

Після початку повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України особливо гостро стало питання актуалізації краєзнавчих бібліотечних фондів. Відповідно до рекомендацій Міністерства культури та інформаційної політики України щодо актуалізації бібліотечних фондів у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України у 116 дитячих бібліотеках базових областей вилучено із фондів 5104 примірники зношеної і застарілої літератури. У 99 бібліотеках актуалізація не проводилася (див. таблицю № 3).

Таблиця № 3

Актуалізація фонду краєзнавчої літератури у дитячих бібліотеках базових областей

№ п/п	Область	Так	Ні	Вилучено примірників
	Вінницька	1	1	135
	Волинська	5	9	162
	Дніпропетровська	1	3	37
	Житомирська	6	1	37
	Закарпатська	2	6	5
	Івано-Франківська	10	15	167
	Київська	9	7	Не вилучено
	Кіровоградська	3	3	163
	Львівська	6	1	33

	Миколаївська	5	4	3950
	Одеська	22	24	135
	Полтавська	1	4	Не вилучено
	Рівненська	18	8	8
	Сумська	8	3	116
	Хмельницька	13	7	87
	Черкаська	4	1	52
	Чернівецька	2	2	17
	Чернігівська	Не проведено	Не проведено	Не проведено
	Усього:	116	99	5104

Бібліотеки є активними учасниками дерусифікації у громадах. На запитання «Чи сприяє краєзнавча діяльність вашої бібліотеки подоланню наслідків русифікації та тоталітаризму у вашій громаді?» ми отримали наступні відповіді: «так» – 154, «ні» – 35 (вважають, що в їхніх громадах таких явищ немає).

Дослідження показало, що останні два роки до базових бібліотек надійшло 141802 запити з краєзнавства (див. таблицю № 4).

Аналіз запитів користувачів показав, що їх цікавили наступні теми:

- історія рідного краю – 198;
- природа – 120;
- література місцевих письменників – 115;
- видатні люди краю – 90;
- традиції – 84;
- архітектурна спадщина – 34.

Таблиця № 4

за останні два роки по областях		
№ п/п	Область	Кількість запитів користувачів
	Вінницька	955
	Волинська	38140
	Дніпропетровська	920

	Житомирська	1357
	Закарпатська	16608
	Івано-Франківська	450
	Київська	6101
	Кіровоградська	1916
	Львівська	1032
	Миколаївська	24267
	Одеська	15571
	Полтавська	244
	Рівненська	372
	Сумська	3146
	Хмельницька	12611
	Черкаська	947
	Чернівецька	16239
	Чернігівська	926
	Усього:	141802

Аналіз відповідей бібліотекарів-експертів показав, наскільки фонд краєзнавчих документів задовольняє запити користувачів з краєзнавства. Отримали наступні відповіді: «так» – 44; «не повністю» – 108; «ні» – 21. Основна причина незадоволеного попиту полягає у тому, що в бібліотеках не вистачає нової краєзнавчої літератури.

Успіх краєзнавчої діяльності бібліотек здебільшого залежить від стану довідково-бібліографічного апарату. Усі базові бібліотеки його мають і постійно удосконалюють. Впровадження у бібліотечну галузь комп'ютерних та телекомунікаційних технологій зумовило перехід від традиційних до електронних форм роботи та дало змогу розширити репертуар краєзнавчих ресурсів, поліпшити доступ до них. Електронний каталог є одним із найважливіших бібліотечних ресурсів, що забезпечує цілодобовий доступ до відомостей про наявність документів у фондах бібліотеки. В умовах карантину Covid-19 ця функція набула особливого значення. На жаль, не всі бібліотеки перейшли на електронну форму ведення краєзнавчого довідково-бібліографічного апарату: 178 бібліотекарів-експертів позначили традиційну і тільки 16 – електронну форму його ведення.

Головним засобом обміну краєзнавчою інформацією є краєзнавчий каталог або картотека, тому представлення їх на вебсайті бібліотеки – основна умова оперативності, а якісне наповнення його бібліографічними описами нових надходжень прискорює доступ до даних через мережу «Інтернет». Виділення нових рубрик та тем, детальне висвітлення подій із життя міста і району через картотеку значно сприяє задоволенню читацьких запитів користувачів.

На сайтах багатьох обласних бібліотек для дітей є «Календар знаменних і пам'ятних дат», який включає розділ «Краєзнавство» і розширює доступ до краєзнавчої інформації. Такі відомості сприяють популяризації літератури, що висвітлює події з життя області, містять інформацію про діяльність минулих поколінь, називають імена знаних земляків, забезпечують формування історичної пам'яті. Так, на сайті Чернігівської бібліотеки створено краєзнавчий блог «Мій край – частинка України», який надає різноманітну інформацію з історії і сьогодення краю.

Краєзнавча література активно популяризується через друковану продукцію: рекомендаційні бібліографічні списки, покажчики, буклети, закладки краєзнавчої тематики і бібліографічні посібники. Бібліотеками – базами дослідження створено 156 бібліографічних посібників з краєзнавства. Вони присвячені видатним людям краю, місцевим письменникам, рідним містам. Наприклад, «Славетні імена нашого краю», «Дослідники рідної землі» (Житомирська область), «Мистецькі постаті Волині» (Волинська область), «Вишенька – мікрорайон талановитих людей» (Вінницька область), «Наші славні земляки», «Література рідного краю» (Хмельницька область), «Письменники Чернігівщини – дітям», «Міста і містечка Чернігівщини» (Чернігівська область). Бібліотеки для дітей видають бібліографічні серії краєзнавчої тематики, в яких є розділи про людей, які тут жили, працювали та залишили помітний слід в історії краю. Багато обласних і районних бібліотек випускають методичні рекомендації із краєзнавчої роботи з користувачами-дітьми, розробляють сценарії різноманітних заходів з популяризації краєзнавчої літератури та творів письменників-земляків. Обмін краєзнавчою інформацією за умов електронного середовища дає змогу налагодити обмін краєзнавчими повнотекстовими базами даних між бібліотеками та іншими установами і надавати бібліографічну інформацію про наявність та місцезнаходження краєзнавчих документів.

Ефективною формою популяризації краєзнавства є масові заходи. Дослідження показало, що більшість користувачів базових бібліотек відвідували масові заходи з краєзнавства. Із 1388 респондентів 1285 відповіли – «так, відвідували», 103 – «ні».

Із опитаних користувачів бібліотек особисто на краєзнавчих заходах були присутні 993 читачі, і не брали зовсім участі – 395. Найбільше запам'яталися наступні заходи з краєзнавства: квест «Скарби Білої церкви», День інформа-

---

ції «Мій рідний край» (Київська область); артмайданчик «Кольори веселки у моєму місті», мистецькі замальовки «Петриківський розпис – художня окраса мого краю», літературне турне «Символ» – поетичні обриси мого міста» (Дніпропетровська область); квест «Чи добре ти знаєш своє місто?», зустріч з місцевим письменником Олександром Калішуком (Волинська обласна бібліотека); краєзнавча година «Вулицями міста», зустріч з місцевою краєзнавицею Ольгою Рудик «Грає веселкою край наш над Собом» (Вінницька область); «Бердичів – місто моєї долі», проєкт «Історія рідного краю через культуру» (Житомирська область); краєзнавчий екскурс «Закарпатськими замками», заняття гуртка «Джерельце», День краєзнавства «Про рідний край, запитай у книги» (Закарпатська область); краєзнавчі вебмандри «Наше місто від А до Я», вебпроєкт «Рукотворні дива краю» (Кіровоградська область); зустріч з працівниками заповідника «Північне Поділля», народно-етнографічний екскурс «Святковий передзвін рідного міста» (Львівська область); театралізована презентація збірки «Екологічні казки», День краєзнавства «Автографи історії на вулицях Миколаєва», обласний краєзнавчий квест «Стежками рідного краю» (Миколаївська область); літературна гра-змагання «Знавці рідного краю», квест «Туристичними стежками Одеси» (Одеська область); літературна година «Дитячі письменники рідного міста», краєзнавча година «Лубни мої прадавні і сучасні» (Полтавська область); краєзнавчий квест «Рівне – чарівне», зустріч з письменниками Рівненщини (Рівненська область); турнір краєзнавців рідного краю «Подорожуючи Сумщиною», краєзнавчий калейдоскоп «Феномен крелевецьких рушників» (Сумська область); краєзнавче свято «Край талантів і щасливих людей», літературна мандрівка «Шедєври Хмельниччини», онлайн-гра «Краєзнавче лото» (Хмельницька область); Краєзнавче ерудит-шоу «Черкащина: яка вона насправді», (Черкаська область); «День музею в бібліотеці» (Чернігівська область) тощо.

Особливого значення набуває краєзнавча робота у дні святкування Днів своїх міст, селищ і сіл та утворення областей. Спільно з місцевими громадами бібліотеки беруть участь у святкуванні таких визначних подій. До них бібліотекарі готують Дні інформації, наприклад «Чернівецький меридіан» (Чернівецька область), «Мій рідний край – моя земля» (Київська область) та проводять ігри, конкурси, вікторини.

Саме література рідного краю втілює одну з основних ознак нації. У всіх бібліотеках – базах дослідження значна увага надавалася популяризації творчості письменників-земляків, творів про рідний край. Ця робота набувала особливого звучання, коли відбувалася з безпосередньою участю авторів. Особливо активно за цим напрямом працювали у бібліотеках для дітей Вінницької, Сумської, Хмельницької, Львівської, Волинської, Рівненської областей. Так, у Рівненській області відомого автора Романа Демчука знають і люблять малюки

з усіх куточків області. Тому бібліотекарі пропонували різні форми роботи за його збірками: флешбук, відеопрезентація, інтерактивна гра. Зустріч з поетами Любомльського краю «Літературна хвиля мого міста» (Волинська область), зустрічі з письменниками Рівненщини (Рівненська область). Уже традиційно проводилися зустрічі з місцевими письменниками, відбувалися презентації їхніх книг, огляди творчості. Останні роки вони стали проходити в онлайн-форматі: проєкт «Письменник по скайпу» Хмельницької обласної бібліотеки, зустрічі читачів області з подільськими письменниками.

Ефективності, системності краєзнавчої роботи сприяють цільові краєзнавчі програми і проєкти. У бібліотеках – базах дослідження налічується 66 програм і 67 проєктів з краєзнавства – програми: «Хмельниччина – земля любові нашої» (Хмельницька область), «Відчуй, що це земля твоя» (Рівненська область), «Вони наш край звеличують талантом» (Черкаська область), «Пишаємося відомими земляками рідного краю» (Чернігівська область); проєкти: «Моє село – моє багатство» (Одеська область), «Їх долі і стежки через Сумщину пролягли» (Сумська область), «Пізнай свій край з бібліотекою», «Бібліотека + музей» (Хмельницька область), «Подорожуємо Рівненщиною разом» (Рівненська область), «Черкаський пазл на карті України», «Дні музею в бібліотеці» (Черкаська область). Так, на сайті Миколаївської обласної бібліотеки для дітей ім. В.О. Лягіна розділі «Моя Миколаївщина» представлена цільова комплексна програма «Туристична Миколаївщина запрошує» з якою бібліотека працює 6-й рік. У рамках програми традиційно проводяться заходи щодо знайомства із заповідними куточками Миколаївщини, її історичними та пам'ятними місцями. Краєзнавчий проєкт «Мій рідний край – куточок України», де бібліотекарі знайомлять читачів з історією міста та краю, видатними городянами, цікавими творчими особистостями, легендами та бувальщиною Миколаївщини. Бібліотеки проводять віртуальні подорожі рідним краєм із використанням інтернет-ресурсів та застосуванням мультимедійної техніки. Надаючи широкому колу відвідувачів свого сайту інформацію про певну територію, вони сприяють соціальному і культурному розвитку краю.

Однією з найефективніших форм популяризації краєзнавчої літератури є робота творчих об'єднань. У бібліотеках – базах дослідження працює 80 творчих об'єднань – клуби: «Юні краєзнавці» (Сумська область), «Нащадки Сагайдачного», «Юний краєзнавець», «Світлиця» (Чернівецька область), гуртки «Зелений пагін», «Любителі рідного краю» (Хмельницька область) та ін. Під час роботи творчих об'єднань бібліотекарі акцентували увагу на необхідності вивчення історії краю, мови, культури. У Дніпропетровській ОДБ ефективно працював клуб за інтересами «Юні дослідники рідного краю», метою якого було виховання у підростаючого покоління за допомогою книжки гордості за свою малу Батьківщину, прищеплення любові до вивчення історичних тра-

---

дицій, культурного надбання. Цікаво і активно проводилися заняття гуртка «Джерельце» (Закарпатська область).

Велику роль у роботі з краєзнавчою літературою відіграла наочність. Щоб краще розкрити фонд краєзнавчої літератури, бібліотекарі організовували краєзнавчі куточки, книжкові виставки. Усього в базових бібліотеках було організовано 229 книжкових виставок і краєзнавчих куточків, які надавали інформацію про рідний край, його історію, визначні місця, пам'ятки культури, природні ресурси. Варто звернути увагу, що сучасні виставки з краєзнавства дозволяють читачам не тільки бути пасивними спостерігачами, але й активними учасниками: виставка-кросворд, виставка-репортаж, виставка-знайомство, виставка-пошук, виставка-вікторина: «Відкрий для себе рідне місто», «Стежинами рідного краю» (Хмельницька область), «Майстри пера Буковини», «У серці з Буковиною» (Чернівецька область), «Черкаська палітра», «Черкащина літературна» (Черкаська область). Характерною особливістю сучасного дизайну книжкових виставок із краєзнавства є використання не тільки книжок, але і карт, репродукцій, продукції місцевих підприємств, предметів побуту і прикладного мистецтва. На багатьох книжкових виставках представлено розділ «Куточок сьогодення», який містить поточні новини з життя міста та району. Популярною стала виставка-айстопер «Увага! Нова краєзнавча книга».

Не припинялася популяризація краєзнавчої літератури і в період карантину. Заходи проходили у режимі онлайн: відеовікторини (Львівська область), онлайн-ігри (Рівненська область), онлайн-екскурсії (Кіровоградська область).

Трансформаційні зміни та процеси у суспільстві, зокрема й створення територіальних громад, стають основою для змінення пріоритетів і в діяльності сучасної бібліотеки для дітей. В умовах, коли вона є частиною власності територіальної громади, її діяльність слід розглядати не лише як спосіб отримання інформації, популяризацію та просування своїх послуг, а в першу чергу як бренд даної громади. Бібліотеки для дітей відіграють важливу роль у розвитку туристичної привабливості краю. Під час проведення масових заходів акцентується увага на історичних, архітектурних пам'ятках краю: краєзнавчий екскурс «Закарпатськими замками» (Закарпатська область), квест «Туристичними стежками Одеси» (Одеська область), краєзнавча мандрівка «Відомі пам'ятки Кам'янецьчини», туристично-краєзнавча експедиція «Хай безліч століть над рікою стоїть – Городок наймиліший за все» (Хмельницька область), історичний екскурс «Туристичні куточки Миколаївщини» (Миколаївська область), інтерактивна гра «Історія рідного Львова (Львівська область), літературний диліжанс «Неповторні перлини Черкащини», настільна краєзнавча гра «Місце сили – Черкащина» (Черкаська область).

Бібліотеки також проводять інтерактивні заходи з краєзнавства: квести, ігри-подорожі, тренінги, велотури, краєзнавчі круїзи, етнотури, екскурсії до музеїв, краєзнавчі розвідки, майстер-класи, краєзнавчі вітальні тощо.

Традиційною формою обслуговування у бібліотеках для дітей є Дні юного краєзнавця. У рамках таких днів для користувачів-дітей різних вікових груп проведено низку заходів, під час яких надавалася інформація про життя і творчість місцевих письменників, народні традиції, історію, пам'ятники рідного міста.

Користувачі базових бібліотек відмітили, що заходи з краєзнавства викликають у них позитивні емоції та почуття :

- любов до рідного краю – 458;
- захоплення – 332;
- гордість – 330;
- радість – 113;
- відповідальність – 80;
- бажання пов'язати своє життя з рідним краєм – 55.

Найвищим критерієм ефективності краєзнавчої роботи є відгуки користувачів. Під час дослідження вивчалася оцінка користувачами рівня цієї роботи в дитячих бібліотеках. Отримано наступні результати: «дуже високий» – 355; «високий» – 797; «середній» – 224; «нижче за середній» – 5; не відповіли – 7.

Узагальнюючи інформацію про краєзнавчу роботу, включаючи обслуговування користувачів і видавничу діяльність, можна зазначити, що за програмами з краєзнавства найбільше працюють міські бібліотеки (35 програм); по 27 проєктів – в обласних і міських бібліотеках; читацьких об'єднань найбільше у міських бібліотеках – 31; за кількістю краєзнавчих електронних ресурсів лідирують обласні бібліотеки для дітей – 60; оформлено краєзнавчих куточків і виставок найбільше у міських бібліотеках для дітей – 104; підготовлено бібліографічних посібників найбільше у міських бібліотеках для дітей – 59 (див. таблицю № 5).

Таблиця № 5

Зведена таблиця форм роботи по всіх базових бібліотеках

Форми роботи	обласні	районні	міські	селищні	сільські	усього
Програми	13	2	35	12	4	66
Проєкти	27		27	11	2	67
Читацькі об'єднання	10	3	31	30	6	80
Краєзнавчі електронні ресурси	60		28	12	2	102

Краєзнавчі куточки, виставки	52	6	104	55	12	229
Бібліографічні посібники	56	1	59	36	4	156
Інше	101	15	80	40	18	254
Усього:	319	27	364	196	48	954

Відповідно до завдань дослідження вивчено структуру краєзнавчих ресурсів бібліотек для дітей, які складаються із фонду – книг, періодичних видань, статей та довідково-бібліографічного апарата – каталогів і картотек.

Досліджено потреби користувачів із краєзнавчих питань і рівень спроможності бібліотек задовольняти їх. Фонди краєзнавчої літератури задовольняють 88% запитів користувачів.

Вивчено наявність і стан краєзнавчого довідково-бібліографічного апарату. В усіх бібліотеках – базах дослідження є довідково-бібліографічний апарат, який складається із краєзнавчих каталогів і картотек, та ведуться 91,7 % – у традиційній та 8,7 % – в електронній формах.

Визначено рівень популяризації краєзнавчих документів серед користувачів-дітей. Робота з популяризації проводиться на дуже високому рівні. Для цього використовуються різні форми і методи масової роботи і друкована продукція.

Досліджено, які зміни відбулися в роботі дитячих бібліотек у зв'язку з трансформаційними змінами і процесами у суспільстві та військовою агресією російської федерації проти України. Трансформаційні зміни й процеси у суспільстві, зокрема й створення територіальних громад, стають основою для змінення пріоритетів і в діяльності сучасної бібліотеки для дітей. В умовах, коли бібліотека для дітей є частиною власності територіальної громади, її діяльність розглядають не лише як спосіб отримання інформації, популяризацію та просування своїх послуг, а як бренд даної громади. Розробляючи нову стратегію, бібліотеки орієнтуються передусім на стратегії розвитку громади, дітей та молоді і прагнуть зробити так, аби бібліотека стала привабливим місцем для проведення дозвілля та частиною бренду територіальної громади. Це актуально сьогодні, коли в країні та громадах у рамках реалізації комплексної культурної програми «Європейська культурна столиця» робиться акцент на розвиток культурного бренду території. У сфері бібліотечної галузі це веде до низки змін, які матимуть важливі наслідки в її майбутньому.

Отже, краєзнавча робота в бібліотеках для дітей проводиться систематично і цілеспрямовано. Це один із унікальних напрямів діяльності, який надає місцевого колориту, регіональної специфіки. Бібліотеки для дітей сьогодні посідають гідне місце у громадському житті міст і сіл, формуванні пізнавального інтересу до краєзнавчих знань. Використовуючи в краєзнавчій діяльності різні форми роботи, дитячі бібліотеки сприяли становленню громадянина-патріота України, утвердженню у свідомості підростаючого покоління патріотичних цінностей, поваги до культурного та історичного минулого України.

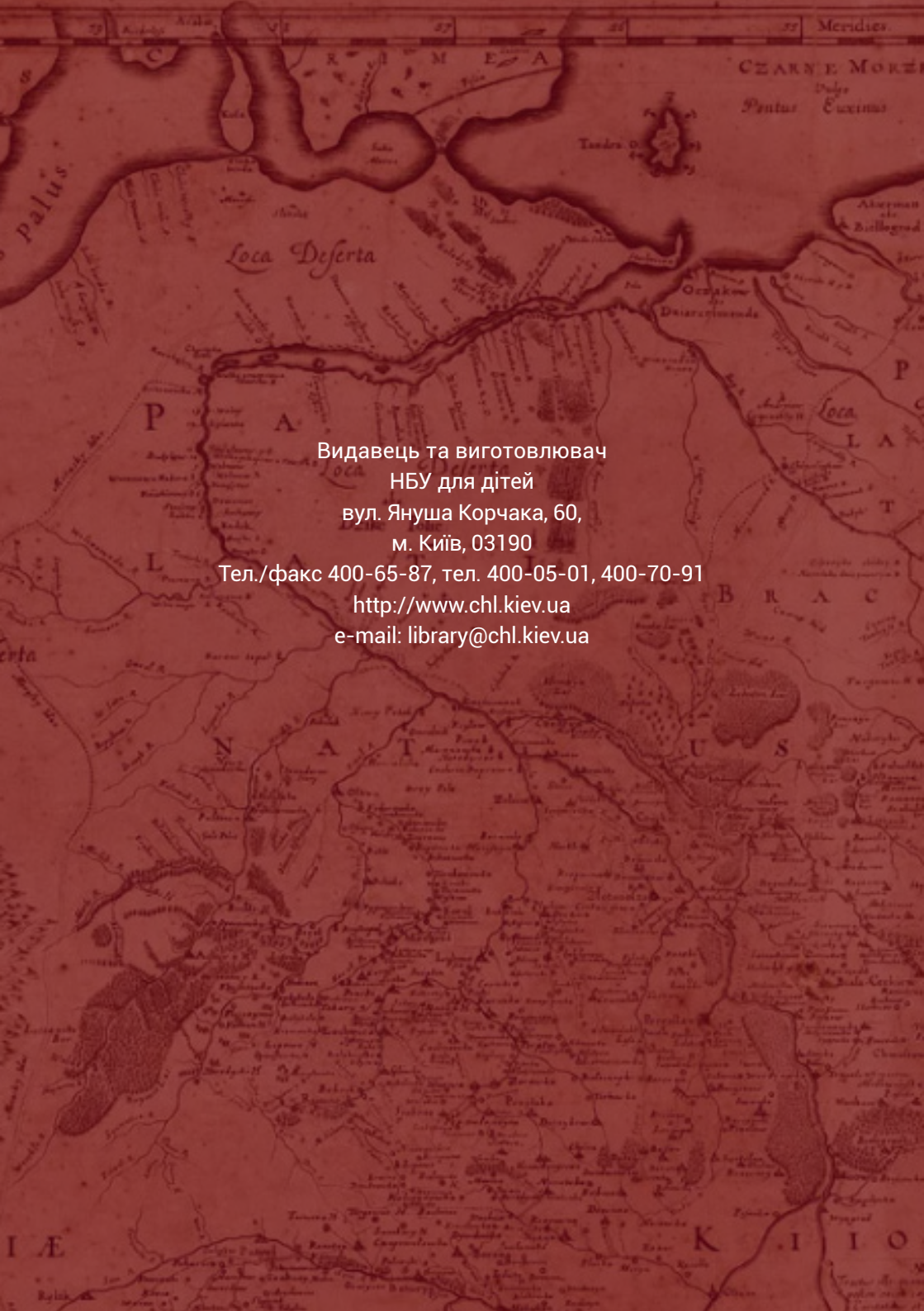
В бібліотеках працюють творчі, віддані справі фахівці, які роблять усе, аби виховати любов і дбайливе ставлення до рідного краю. За даними дослідження можна сказати, що краєзнавча робота в бібліотеках України для дітей наразі є дуже актуальною. Любов до Батьківщини, почуття патріотизму, відповідальності за долю держави формується з дитинства. Саме це зумовлює визнання краєзнавчої функції як однієї з пріоритетних.

СУЧАСНИЙ СТАН КРАЄЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ
Аналітична довідка

Відповідальна за випуск А. І. Гордієнко
Укладач В. В. Даниленко
Літературний редактор О. А. Кадькаленко
Комп'ютерна верстка Н.В. Ярчак.
Підписано до друку 10.02.2023 р.
Зам. № 29. Наклад 15 прим.

Видавець та виготовлювач
НБУ для дітей
вул. Януша Корчака, 60,
м. Київ, 03190
Тел./факс 400-65-87, тел. 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
e-mail: library@chl.kiev.ua

Видавець та виготовлювач
НБУ для дітей
вул. Януша Корчака, 60,
м. Київ, 03190

Тел./факс 400-65-87, тел. 400-05-01, 400-70-91

<http://www.chl.kiev.ua>

e-mail: library@chl.kiev.ua